

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Філологічні зошити. Літературознавство:

ЗБІРНИК СТУДЕНТСЬКИХ
НАУКОВИХ СТАТЕЙ

ВИПУСК I

Рівне 2013

ББК 83
Ф 54
УДК 82

Філологічні зошити. Літературознавство: зб. студ. наук. ст. Вип. I / ред. кол. Б. М. Кир'янчук [та ін.]. – Рівне : РДГУ, 2013. – 123 с.

У збірнику вміщені студентські наукові розвідки, результати бакалаврських та магістерських досліджень з актуальних проблем українського літературознавства, теорії літератури, компаративістики та методики викладання української літератури. Матеріали збірника можуть бути використані науковцями, студентами, вчителями-словесниками.

Рекомендовано до друку рішенням кафедри української літератури
Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 8 від 25 квітня 2013 р.)

Рецензент:

ШАНЮК В.І., кандидат філологічних наук, доцент (Національний університет «Острозька академія»).

Редакційна колегія:

БЕСТЮК І.А., кандидат філологічних наук, доцент;

КИР'ЯНЧУК Б.М., кандидат філологічних наук, доцент (головний редактор);

КИРИЛЬЧУК О.М., кандидат філологічних наук, доцент;

КРАВЕЦЬ Д.В., кандидат філологічних наук, доцент;

КРУПКА М.А., кандидат філологічних наук, доцент;

ТХОРУК Р.Л., кандидат філологічних наук, доцент;

ХОМЕЧА Н.А., викладач.

ЗМІСТ

АНДРОЩУК ЮЛІЯ Проза Миколи Хвильового у інтертекстуальному вимірі («Сентиментальна історія»).....	7
БЕЗНОСКО ЮЛІЯ Жанрові модифікації детективу в романі Василя Шкляра «Ключ».....	13
ГАЙДУК ОКСАНА Особливості розгортання теми родини в романі Олеся Ульяненка «Сталінка».....	18
ГУНТІК ОЛЬГА Кореляція теми «пропащої» жінки та ідеологічного героя у Панаса Мирного.....	25
ЗЕНЬ ПРИНА Мова художніх творів Івана Нечуя-Левицького й авторський принцип «золотої ряски».....	30
КОСТЮКОВИЧ ЯНА Рецепція села у творах «Синя книжечка» Василя Стефаника, «Мужицька смерть» Леся Мартовича та «Чічка» Марка Черемшини.....	37
КОШИНСЬКА ТЕТЯНА Художня модель соціуму в романі Володимира Винниченка «Лепрозорій».....	41
КУЗЬМИЧ ОЛЬГА Роман Василя Кожелянка «Конотоп» крізь призму постколоніального дискурсу.....	48
ЛАЗАРЧУК ЛЮДМИЛА Ніщанські мотиви у драматургії Володимира Винниченка.....	53
МАЙДАНЕЦЬ ОЛЬГА Український звичаєвий світ у романі Марії Матіос «Майже ніколи не навпаки».....	58
МЕЛЬНИК ВІКТОРІЯ Міфологема храму в поетичних творах 1920-1930-х років.....	64
МІНІЧ ОЛЬГА Мелодраматизм у структурі роману Люко Дашвар «Мати все».....	68
НОСЯР ВІКТОРІЯ Інтерпретація теми міста в романах В. Домонтовича «Без ґрунту» та «Доктор Серафікус».....	73

ПАНАЩУК ІРИНА	
Образ Іншого у романі Івана Франка «Перехресні стежки».....	78
ПАРХОМЧУК АНАСТАСІЯ	
Київські координати у вимірі українського мілітарного наративу.....	83
ПИЛИПЧУК ОЛЕНА	
Художнє осмислення проблем родинного виховання у повісті Ольги Кобилянської «Ніоба».....	87
ПРОЦИШИНА ЛІЛІЯ	
Прийоми конструктивізму в поезії Валер'яна Поліщука.....	92
РЕГРУТ ПАВЛО	
Становлення художньої манери Михайла Коцюбинського у ранній період творчості.....	98
РОЗЕМБОВСЬКА ЯНІНА	
Художні особливості роману Василя Слапчука «Дикі квіти».....	104
СОЛОНІНКО ГАННА	
Проект літературної історії України в прозі Юліана Опільського.....	108
СОПРОНЮК МАРІЯ	
Символізм хронотопу драми М. Жука «Легенда».....	113
ЮРАШКЕВИЧ ІРИНА	
«Чорнобильська трагедія – німа печаль на вустах України» (урок у 8 класі за новелою «Остання дійниця» Ольги Заїки).....	119

CONTENTS

ANDROSCHUK JULIA

Intertextual dimension of the M.Khvylovyy's Prose («The Sentimental Story»).... 7

BEZNOSKO JULIA

Genre modifications in the detective «Kluch (A Key)» by Vasyl Shklyar 13

HAIDUK OXANA

Features of family theme in the novel «Stalinka» by O. Ulyanenko 18

HUNTIK OLGA

Correlation of themes of a fallen woman and an ideological hero
in creative works of Panas Myrny 25

ZEN' IRYNA

Style of conversation Nechuy-Levitskiy's personages in creative works and
the writer's principle of the «golden duckweed»..... 30

KHOSTYUKOWYCH YANA

Reception of the village-life in «Little Blue Book» by V.Stefanyk,
«The Peasant is ding» by Les Martovych and «Chichka (The Blossom)»
by Marko Cheremshyna 37

KOSHYNSKA TATIANA

Fictional model of society in the novel «Leprosarium» by V.Vynnychenko..... 41

KUZMYCH OLGA

Postcolonial discourse of romance «Khonotop» by Vasyl Kozhelyanko..... 48

LAZARCHUK LYUDMYLA

Nietzschean ideas in drama by V.Vynnychenko..... 53

MAIDANETS OLGA

Ukrainian customs in novel by «It's vice versa almost never» Marija Matios..... 58

MELNYK VICTORIJA

Temple myth in poetry 1920-1930-ies..... 64

MINICH OLGA

Melodrama elements in the structure of the novel
«To be Possessed Everything» by Lyuko Dashvar..... 68

NOSYAR VICTORIJA

Interpretation of urban topic in novels by V. Domontovych
«Beyond the Soil» and «Doctor Seraphicus»..... 73

PANASCHUK IRYNA The image of the other in the novel of Ivan Franko «Perehresni stezky» («Cross paths»).....	78
PARKHOMCHUK ANASTASIJA Kiev coordinates as dimension of Ukrainian military narrative.....	83
PYLYPCHUK OLENA Artistic interpretation problems of family education in the story of Olga Kobylyanska’s «Niobe».....	87
PROTSYSHYNA LILY Strategy of constructivism in poetry of Valerijan Polishchuk.....	92
REHRUT PAVLO Formation of the artistic style in the early works of M. Kotsyubynskiy’s.....	98
ROZEMBOVSKA IANNINA Feature peculiarities of modeling the characters in the novel of V.Slapchuk «Wild Flowers».....	104
SOLONINKO HANNA Fiction project of Ukraine history in prose by Julian Opilskij.....	108
SOPRONIUK MARIA The symbolism of the time-space drama M. Zuk «Legend».....	113
YURASHKEVYCH IRYNA «The Chernobyl tragedy as the voiceless sadness of Ukraine» (materials on the Olga Zajika’s story «Ostannya Diynytsya (A last pail of milk)» for lesson of Literature in 8 Form).....	119

Зень Ірина

Науковий керівник – канд. філол. наук Тхорук Р.Л.

МОВА ХУДОЖНІХ ТВОРІВ ІВАНА НЕЧУЯ-ЛЕВИЦЬКОГО Й АВТОРСЬКИЙ ПРИНЦИП «ЗОЛОТОЇ РЯСКИ»

Проаналізовано мову персонажів І. Нечуя-Левицького як прояв збереження національної ідентичності чи відмови від неї. Мовлення персонажів І. Нечуя-Левицького досліджено у зіставленні з фольклорними текстами і прокоментовано, враховуючи соціальну стратифікацію персонажів.

Ключові слова: національна ідентичність, український реалізм, принцип «золотої ряски».

Analyzed discourse of Nechuy-Levitskiy's personages as a manifestation of preserving national identity or abandon it. Style of conversation Nechuy-Levitskiy's personages in creative works explored in comparison with folklore texts and commented, given the social stratification personages.

Key words: national identity, Ukrainian realism, the principle of the «golden duckweed».

В останні десятиліття значна кількість праць присвячена проблемі національної ідентичності (Е. Гелнер «Нації та націоналізм», Е. Сміт «Національна ідентичність», Ю. Хабермас «В пошуках національної ідентичності», Я. Грицак «Пророк у своїй вітчизні: Франко та його спільнота», Н. Шумило «Під знаком національної самобутності»). Тому вбачаємо актуальним перегляд творчості класика І. Нечуя-Левицького з огляду на з'ясування місця мови персонажів художнього твору в концепції самовизначення особи в національному контексті, яка сформульована письменником у художніх і публіцистичних працях. А його розуміння національної ідентичності вдається осмислити, розглянувши естетичні погляди митця. Прочитавши художні і публіцистичні праці Івана Нечуя-Левицького, усвідомлюємо, що його розуміння національної ідентичності суголосне із концепцією Миколи Костомарова, висловленою у праці «Дві руські народності», за якою основні прояви національного – мова, звичаї, «грунт та кров».

Основною із ознак і національності, і літератури у І. Нечуя-Левицького визнається мова. Однак у часи митця вона зазнавала утисків, й послуговувалися нею лише деякі соціальні страти. І питання зречення національної ідентичності («винародовлення»), яке цікавило І. Нечуя-Левицького, перебуває у певній кореляції з мовним образом певної верстви.

Питання мови художніх творів митця розглядали у своїх працях Р. Міщук («Співець душі народної»), М. Походзіло (І.С. Нечуй-Левицький. Літературний портрет»), М. Тараненко («І.С. Нечуй-Левицький: Семінарій»), але опосередковано. Тому доцільно проаналізувати мову героїв творів І. Нечуя-Левицького у зв'язку із соціальною стратифікацією, що відобразить відповідність чи невідповідність естетичних поглядів письменника на українські твори, висвітлені у публіцистичних працях, і їх прояв у художній практиці. Завдання статті: з'ясувати положення

публіцистичних праць І. Нечуя-Левицького з питання мови та естетики; скоментувати поняття «золотої ряски»; проаналізувати способи естетизації мовлення персонажів як художню практику І. Нечуя-Левицького та їх відповідність теоретичним засадам.

У статті «Сьогочасне літературне прямування» І. Нечуй-Левицький зазначає, що мова саме у варіанті «народної» (розмовної селянської) – ознака національності. Звідси -- українські письменники повинні послуговуватися лише нею. «Тільки на українській мові література може піти широко й глибоко в українську масу і зробити цивілізуючу місію» [4]. Ще одна важлива порада письменникам – писати «живою» мовою. А що має на увазі І. Нечуй-Левицький під поняттям «жива» мова і викликає найбільший інтерес. Письменник порівнює ефект від можливої розповіді вченого чоловіка і сільської баби. «Вчений чоловік безперемінно буде сукати довгі стрічки по книжному звичаю, а сільська баба так чесне язиком, як кресалом, що аж посипляться іскри поезії. Для літератури взірцем книжного язика повинен бути іменно язик сільської баби» [4]. Цей вислів вимагає пояснення. Письменник використовує вираз «сукати довгі стрічки», можливо, для створення значення, яке вказує на процес одноманітний, тривалий. Пов'язуючи мовлення вченої людини з таким процесом, автор і у читачів намагається викликати несприйняття такої нудної розповіді «по книжному звичаю». Для опису мовлення сільської баби І. Нечуй-Левицький використовує уже інші за емоційною наповненістю дієслова. Вираз «чесне язиком», та ще й доповнений порівнянням «як кресалом», ідентифікується з бурхливою стихією вогню. Тому розповідь баби і сприймається як щось набагато жвавіше, повніше, те, що викликає більше зацікавлення. Автор не просто зазначає, що сільська баба вдається до ідіом, а описує метафорично («посипляться іскри поезії»). Знову відбувається звернення до життєствердної вогняної стихії. Тобто, митець наголошує, що вживання народних прислів'їв, сталих виразів викликає почуття подивування у читачів, збільшує інтерес. Іван Нечуй-Левицький вважав, що книжна мова, яка має багато слів уже «вимерлих» в устах народу, не віднайде ключ до душі читачів. Тому книжну мову потрібно оновити, тобто прикрасити «золотою ряскою». Такими словосполученнями як «жива мова», «книжна мова» ми користуємося і сьогодні, адже вони стали термінами. А для роз'яснення розуміння І. Нечуєм-Левицьким естетизації потрібно осмислити поняття «золота ряска»: «Українські письменники повинні обсипати свої твори сими перлами народної поезії, як золотою ряскою. Вони дадуть їх творам гарячий поетичний народний колорит, і колорит живий, врівні з котрим твори, писані книжним робляним язиком, будуть схожі на мумії, з їх гнилими тисячолітніми покривалами, що пахнуть трухлятиною» (підкреслення мої. – З. І.) [4]. За нашими спостереженнями письменник вказує на цитати з фольклорних текстів. Тому будемо відзначати ці стилістичні факти І. Нечуя-Левицького. Врешті, героїв письменника можна поділити на тих, чиє мовлення прикрашене, і чиє мовлення залишається не естетизованим. Встановили, що при використанні прийому автор керується соціальною стратифікацією.

У багатьох дослідницьких працях (Р. Міщука, М. Тараненка) відзначено, що Іван Нечуй-Левицький характеризує дійових осіб через їх мову, й особливо переконливими вийшли у нього образи сільських баб. Найбільш вдалим у цьому

плані називається оповідання «Баба Параска та баба Палажка»: «Ой люди добрі! Що мені на світі Божому робити? Не можна, не можна за лихими сусідами на селі вдержатись» (підкреслення мої. – З. І.) [7, 81]. Мовлення героїні насичене постійними епітетами: люди добрі, світ божий, лихі сусіди. Також вона вживає особистісну метафору «не можна на селі вдержатись», тим самим гіперболізуючи свої проблеми. Крім пісенних висловів, вживаються звертання і питальні речення, які не несуть інформаційної наповненості, але пожвавлюють мовлення.

Показові й виступи головної героїні твору І. Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я»: «Ой Боже мій! Дзвонить в усі дзвони! Карпо з Мотрею вбили Лавріна, вбили Мелашку, вбили й мене! Рятуйте, хто в Бога вірує! – кричала не своїм голосом Кайдашиха в волості» (підкреслення мої. – З. І.) [7, 262]. Свою розповідь баба розпочинає з вигуку, що характерно для народних пісень. Також вживає сталий вираз «Рятуйте, хто в Бога вірує». Старій Кайдашисі не так важливо, щоб їй хтось допоміг, а потрібно гіперболізувати своє горе. Використання сталих виразів, перебільшень прикрашають мовлення героїні, роблять його динамічним, спонукають послухати й втрутитись.

Більший інтерес складає аналіз мови панства, міщанства, тих персонажів селян, які «винародовили». Адже якщо звернемося до творів митця про життя панства чи інтелігенції, то побачимо невідповідності мови й страти реаліям того часу, або нашим уявленням про них: інтелігенція на той час розмовляла переважно російською мовою [1, 223]. Наприклад, аналізуючи розмову Павла Радюка у романі «Хмари» («Мені здається, лучше будлі-що проповідувать, ніж підіймать на сміх те, чого й сам добре не второпає» (підкреслення мої. – З. І.) [8, 521]), зрозуміло, що ідеологічні задуми І. Нечуя-Левицького (художня правда) спонукають наділити Радюка таким мовленням, як і Кайдашиху. Так мовлення головного героя насичене фольклорними сталими виразами («підіймать на сміх», «добре не второпає»).

Дивно читати, коли, наприклад, мадам Турман («Хмари»), начальниця Інституту благородних дівичь, розмовляє із сестрою українською мовою, та ще й користується народнопісенними висловами для вираження своїх думок. Так, під час розмови з Мартою і Степанидою, мадам Турман говорить по-французьки, але у своє мовлення вводить фрази, які більше підійшли б українській сільській молодиці, яка нарікає на тяжку працю. «– О, quelle rude tache qu'est celle de propager la civilisation! (О, яке це важке завдання поширювати тут цивілізацію!) Кхи-кхи-кхи!.. Часом і ночі недоспиш, і не доїси... кхи-кхи-кхи!.. Я вже давно не зазнаю, що то за спокійний сон!» (підкреслення мої. – З. І.) [8, 435]. Вирази «ночі не доспиш», «не доїси» є народнопісенними, і тяжко уявити, що дами з Петербурга знають їх. Отож, І. Нечуй-Левицький естетизує мовлення петербурзьких дам. Бачимо, що автор відкидає свою декларацію реалістичності, щоб вповні змогти реалізувати принцип збереження «українськості». От і мадам Турман з сестрою стають схожі на звичайних українок, які послуговуються українською мовою та фольклорними здобутками. Врешті, можемо зробити висновок, що причиною цього прикрого факту стає однакове моделювання мовлення персонажів митцем.

І. Нечуй-Левицький користується і прийомом заміщення мовної характеристики пісенною: порівнює виконання романсів і народних пісень у романі «Хмари».

У творах І. Нечуя-Левицького, де головними героями виступають міщани, теж виявляються особливості у мовній характеристиці персонажів. Так в творі «Голодному й опеньки м'ясо» у переліку дійових осіб І. Нечуй-Левицький зазначає, що Дармостук, Скрипчинський, Солодкевич, Феся і Леся належать до міщанства. Письменник і тут естетизує мовлення героїв, використовуючи постійні епітети (в наведеному нижче уривку «дурна голова», «вік молоденький»). Наприклад, Солодкевич: «Але що це вчинила моя дурна голова? Жартували, жартували, та й дожартувались до сватання. Та це ж я продав себе, неначе на ярмарку! Це ти, дурисвіте, підвів мене, неначе під монастир, улесливши словами. Пропав тепер мій вік молоденький! Та, мабуть, така вже доля мені судилась. Хоч-не-хоч, а продасись з голоду та нужди» (підкреслення мої. – З. І.) [6, 307]. Сталі вирази «продав себе, неначе на ярмарку», «підвів під монастир», «така вже доля судилась» мають яскраве простонародне звучання. Сама репліка нагадує голосіння, що зближує його з народною піснею. І. Нечуй-Левицький навмисне стилізує мову міщанина, дрібного чиновника під мову сільської баби, адже тоді, на його думку, можна досягнути більшої естетизації й ідеологічного підкреслення національності. Щоб визначити, чи діє при творенні І. Нечуєм-Левицьким мовлення міщан та ж модель, якою користується при творенні мовлення героїв вищої страти, потрібно визначити реальну ситуацію використання певної мови тогочасними міщанами. Для цього скористалися працями вчених Л. Крупника «Історія України: формування етносів, нації, державності» і Ю. Шевельова «Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900-1941): Стан і статус» [2, 177; 10, 38]. Про міщанство в них йдеться побіжно. З опрацьованих уривків можемо стверджувати, що мовою тогочасних міщан була саме українська. Й І. Нечуй-Левицький фіксував цю мову, дотримуючись принципу «реалістичності». Тому його твори можуть стати мовним документом, бо фіксують різноманітні особливості мовлення, яких немає на підтвердження сказаного в опрацьованих працях з історії мови.

Особливо цікава з цього погляду міщанська комедія «На Кожум'яках». Перерахувавши дійових осіб і подавши опис місця, де відбуватимуться події, автор додає: «Гострохвостий і Євфросина трохи закидають по-руській». Важливим бачиться визначення того, як автор сприймає цей термін «по-руській». Оскільки на Галичині його використовували на позначення українського, а в І. Нечуя-Левицького він означає «по-російськи», що може привести до замішання читачів. Поставили собі за завдання визначити, чи про суржик йдеться. Щоб встановити суть та якість мовного обличчя персонажів, точну їх відповідність сучасним мовознавчим поняттям, послуговувалися працею Л. Масенко «Нариси з соціолінгвістики», у якій дослідниця зазначає: «Суржик утворюється внаслідок заповнення зруйнованих ланок структури української мови елементами поверхнево засвоєної російської» [3, 75]. Виконали завдання, написавши репліки фонетичною транскрипцією ([прахвост], [фізичес'кой]). Відхилень від української небагато: йдеться про кількість слів, яких не більше чотирьох. Отже, І. Нечуй-Левицький, пишучи «по-руській», має на увазі саме русизми, а не суржик. Підтвердженням служить й уривок із твору «Хмари»: «Воздвиженський взяв у руки збірник українських пісень і почав читати голосно, дуже чудно й смішно, перевертаючи слова на руський лад» (підкреслення мої. – З. І.) [8, 478].

Кількісно спотворення слів у драматичному творі «На Кожум'яках» дуже незначні, але вирішальні при визначенні авторської позиції. Так, подругам Євфросини, які теж навчалися у пансіоні, І. Нечуй-Левицький не дає реплік із суржи́ком, що вказує на бажання автора виокремити головну героїню. Творення комічного ефекту досягається не лише за допомогою вживання Гострохвостого й Євфросини не простонародних слів, а й використанням у мові героїв іншомовних лексем та неукраїнських сталих виразів.

Щоб краще оцінити суть естетизації у творах Івана Нечуя-Левицького, можна порівняти репліки Гострохвостого і Євфросини з репліками героїв комедії Михайла Старицького «За двома зайцями». Як відомо, п'єса Старицького – переробка написаної ще 1875 року міщанської комедії «На Кожум'яках» І. Нечуя-Левицького, яка не мала сценічного успіху. За домовленістю між авторами М. Старицький переробив твір на свій лад, хоча й зберіг суть інтриги, весь ансамбль персонажів. Та п'єса стала більш динамічною, чому сприяло і значне введення суржику та русизмів у репліки таких персонажів, як Голохвостий і Проня (відповідно Гострохвостий і Євфросина у І. Нечуя-Левицького). Наприклад:

«Проня. Міне так солодке обридло! Кожинного дня у нас вдома ласощов етих разних, хоч свиней годуй! Я ще більше люблю пальчини, наноси...» (підкреслення мої. – З. І.) [9, 539]. Значна кількість суржикових форм слів свідчить про бажання М. Старицького таким чином досягти комічного ефекту, тоді як порівнюючи з незначними вкрапленнями русизмів у репліках персонажів комедії «На Кожум'яках», можна твердити про прагнення опиратися на принцип достовірності (реальності) у Нечуя-Левицького.

Ще одним вартим уваги прикладом, у якому соціальне становище героїв не впливає на витворення їхнього мовлення, вважаємо повість «Дві московки». Протиставляються двоє персонажів – батько Василь і син Іван. Вони належать до одного соціального стану. Мова Василя вирізняється чистотою, тобто не насичена русизмами, суржи́ком, що дивно для людини, яка провела п'ять років у війську. І. Нечуй-Левицький естетизує мовлення героя тому, що Василь особливо любить свій рідний край, свою домівку, він прив'язаний до коріння: «Гуляють наші москалі, грають в карти, п'ють горілку. А мені така гулянка не в думці. Не люблю я швендяти по світу, між чужими людьми, по чужих хатах. Люблю я своє село, своє хазяйство, свою хату — та тебе, моя доле.» (підкреслення мої. – З. І.) [5, 68]. А от син москаля кантоніст Іван навпаки – бачить своє майбутнє лише на чужині – в далекій Тулі, де його просте походження нікому не відоме. Він відмовляється від землі (у Нечуя-Левицького метонімічне заміщення: від мови), на якій зріс, до того ж просить її продати, аби отримати свою «спадщину». Це прохання І. Нечуя-Левицький передає у формі листа, який виражає «винародовлення», знаком якого стають русизми (для їх визначення теж скористалися працею Л. Масенко «Нариси з соціолінгвістики»). Говорити слід про вкраплення українізмів, оскільки значна частина тексту подана російською. Порівняйте:

Оригінал	Запис цього ж уривку російською азбукою
«Здеса, в Туле, я познакомился з одною болно багатой й прекрасной баришньої. Хоча она з міщанського роду, да євто нічаво! Я валачуся за ней, і она пайдьоть за меня замуж, бо я, значитця, знаю все ахвіцерськія артикули і благороднее обхожденіє понимаю...» [5, 91]	... в Туле, я познакомился с одною больно богатой и прекрасной баришньої. ... она..., да ... ничего! Я валачуся за ней, и она пойдет за меня замуж, ... я, значит, знаю все офицерские артикулы и благородное обхождение понимаю ...

Слова «здеса», «євто» – теж варіанти російської мови, із російських діалектів, що свідчить про те, що перед нами не суржик.

І. Нечуй-Левицький вдається до характерного йому прийому заміщення репліки героя опосередкуваннями на кшталт пісні чи переказу змісту діалогу. В цьому випадку подається мовлення у формі листа. Як і в драматичному творі «На Кожум'яках», автор у повісті лише зазначає «сказав він по-московській», коли відбувається розмова й Іван виступає активним героєм у ситуації. Насиченість лексичного запасу Івана русизмами підкреслює опозиційне компонування в системі персонажів, протиставлення батька й сина стосовно їх національної ідентичності та ставлення до неї. Письменник свідомо моделює мовлення обох персонажів, чистота першого свідчить про його свідомість національного коріння, а русифікованість другого – про відірваність від рідного, про «винародовлення».

Отже, пройнятий ідеєю «українськості» письменник естетизував мовлення героїв своїх творів. Для митця досконалим був селянський соціолект, насичений «золотою ряскою», тобто вкрапленнями фольклорних текстів. Цей принцип поширювався і на репліки героїв з вищих верств, що не відповідає декларації самого ж І. Нечуя-Левицького описувати життя реально. Але особливими є твори, де автор відступає від естетизації і подає мовлення героїв насичене русизмами, таким чином вказуючи на відмову від своєї української ідентичності.

Перспективними вбачаємо розгляд ролі пейзажів і місця українця серед героїв інших національностей у творах І. Нечуя-Левицького, які поруч з питанням мовлення включені в розуміння національної ідентичності митцем.

Джерела:

1. Історія української літератури ХІХ ст. (70-90-ті роки) : У 2 кн. : підручник / [за ред. О. Гнідан]. – К. : Вища шк., 2002. – Кн. 1. – 575 с.
2. Крупник Л. Історія України: формування етносів, нації, державності : навч. посіб. / Л. Крупник. – К. : ЦУЛ, 2009. – 216 с.
3. Масенко Л. Нариси з соціолінгвістики / Л. Масенко. – К. : Києво-Могилянська акад., 2010. – 243 с.
4. Нечуй-Левицький І. Сьогочасне літературне прямування : [Електронний ресурс] / І. Нечуй-Левицький // Режим доступу до статті : <http://www.utoronto.ca/elul/Nechui/Ukrainstvo/ukrainstvo05.Nepotribnist-1.html>. - Знято 28. 02. 2010р.
5. Нечуй-Левицький І. Зібр. тв.: У 10 т. / І. Нечуй-Левицький. – К. : Наукова думка, 1965. – Т. 1. – 415 с.

6. Нечуй-Левицький І. Збір. тв.: У 10 т. / І. Нечуй-Левицький. – К. : Наукова думка, 1968. – Т. 9. – 456 с.
7. Нечуй-Левицький І. Твори: У 2 т. / І. Нечуй-Левицький. – К. : Дніпро, 1977. – Т. 1. – 517 с.
8. Нечуй-Левицький І. Твори: У 4 т. / І. Нечуй-Левицький. – К. : Держ. вид-во художн. літ., 1956. – Т. 1. – 635 с.
9. Старицький М. Вибрані твори / М. Старицький. – К. : Держ. вид-во худ. л-ри, 1954. – 617 с.
10. Шевельов Ю. Вибрані праці : У 2 кн. Кн. I. Мовознавство / Ю. Шевельов ; упоряд. Л. Масенко. – К. : Києво-Могилян. акад., 2008. – 583 с.